

U. U. S. A.

որ այնպիսի անհամբեր կերպով յայտնուեցաւ ժողովրդեան դժգոհութիւնը . և կը հասկնան որ իրենց թագաւորին իմաստութեանը , անոր ազգասիրութեանը , հայրենեաց օգտիցը համար անոր ունեցած խնամքը դիմելու է , ակնածաւ կան խոնարհութեամբ խնդրելով որ ժողովրդեան փափագը ի գործ դրուի :

«Պրուսէի քաղաքական ժողովը կարծեց թէ հարկաւոր և օգտակար է , որ այս դժուարացող թարգման ըլլայ Չեր Վեհափառութեւնը առջև : Չոր կողմէ կատարեալ և անձնանուէր հաշտակութեամբ որպէսզի այս պարագայիս մէջ ի գործ դնէք սահմանադրութենէն Չեղ տրուած իշխանութիւնը , վախճան մը տարու համար հասարակութեան մասը անհանգարտութեանը : Ասիկա նոր բարերարութիւն մը պիտի համարուի որուն համար Վեճիգան շնորհակալ պիտի ըլլայ Չեր Վեհափառութեանը :

«Քաղաքական ժողովը պատիւ կը համարի իրեն իւր խորին յորդանաց հաւատարմը մատուցանելու Չեր Վեհափառութեանը» :

Գաղղիոյ օրէնսդիր ժողովը , կայսերական հռովմարտական լուծուեցաւ , և միանգամայն նոր խորհրդանշոյն անդամաց ընտրութիւնը ի գործ դրուելու համար հրաման ելաւ : Կառավարութիւնը զանազան քաղաքացի կողմանէ երեսփոխան ընտրուելու համար իւր հաւանած անձինքը պիտի առաջարկէ ընտրողաց , և ներքին գործաց պաշտօնէան յատուկ շրջաբերական գրութեամբ մը կը պատուիրէ քաղաքացեւոց որ հոգ տանին որպէսզի կառավարութեւն առաջարկած անձինքը պատգամաւոր ընտրուին : Այս կերպով , յայտնի է որ նոր կազմուելու օրէնսդիր ժողովոյն անդամաց խիստ մեծազոյն մասը կայսերական կառավարութեանը կուսակից պիտի ըլլայ :

Գաղղիոյ կառավարութիւնը Արիւիկի մէջ Գապիւնընու վրայ բազմութիւն դրք յու դարկած է մօտերս , յիշեալ ապստամբ ցեղերը զսպելու և իրեն հնազանդեցնելու համար , ըստորում անդադար աւազակութիւններով և ուրիշ չաքաղորդութիւններով : Երբեք հանգիստ չեն թողուր ձէջայիլի տահանդներ բնակող ժողովուրդները , որ Գաղղիոյ տէրութեան սրտապանութեանը ներքէ կը գտնուին :

Այս արշաւանքին համար սահմանալ դորա գունդը , որ 24 հազար հոգիէ բաղկացեալ է ,

Ռանտոն ընդհանուր զօրապետին հրամանատարութեամբ քանի մը կողմէ յառաջ քաշելով , մայիսի 12ին Վէնի-Ռաթէն զօրաւոր ցեղին վրայ յարձակեցաւ , և արիւնահեղ պատերազմէ մը ետեւ , գաղղիացի զօրքը թշնամւոյն ամրացուցած դիրքերուն տիրեցին և հալածական ըրին զանիկա : Այս գէպիս մէջ , Վենիկէօր Ալեքիէն ըրազոյն հրատարակածին նայելով , գաղղիացիք 442 վիրաւոր և 67 մեռեալ ունեցեր են . իսկ թշնամւոյն վնասը խիստ աւելի եղեր է . այսինքն 400 հոգի սպանուել և 800 հոգի վիրաւորեր է :

Գապիւնընու ցեղերէն շատերը արգէն անձնատուր եղեր և հպատակել են Գաղղիացւոց , և միացեալներն ալ , խիստ հաւանականաբար , ուշ կամ շուտ նոյն բանը պիտի ընեն . ըստ որում տարակոյտ չկայ թէ պիտի չիրան երկար ժամանակ դէմ դնել գաղղիացի քաջ զօրաց խուռն յարձակմանը :

Կոստանդնուպօլսոյ Սիլվադիւղի սուրբ թարգմանչաց ընկերութիւնը , իւր կատարեալ հիմնադրութենէն ի վեր , որ շատ ժամանակ չէ , մեծամեծ անկեղծութիւններ կուտար յառաջագէմ ծաղիկու և արգիւնաւոր պատգներ յառաջ բերելու , և այնպիսի զ լեւաւոր և գործունէ այնողամեջ մէջ ուսումնական , ուսումնասէր , բարեպաշտ և լիզուտգէտ անձինք առաջնորդ երկ տասարդներ կան , որոնք անձնանուէր և անդհամալ և կը պայքարեն սիրով միաբանեալ են իրենց ազգակն և ուսումնասէր նպատակը յառաջ տանելու , առանց ձանձրանալու զանազան դժուարութիւններէ և արգելքներէ որ հասարակօրէն անբաժանելի են ամեն օգտակար հիմնադրութենէ : Այս , վարդ մը քաղելու և աւոր անուշ հոտը վայելելու համար , խիստ քիչ անգամ կը պատահի որ մարդոյ մատը չծակուի անոր փուշերէն , որոց ցաւոցը ազգասիրաբար տանելու է առանց տրտմալու :

Հայտնի է որ սուրբ թարգմանչաց ընկերութեան նպատակն է Սիլվադիւղի ազգային դպրատան ամեն կերպ բարեկարգութեանը և յառաջող իմութեանը հոգ տանելու : Սօսերս Կոստանդնուպօլսէն մեր ընդունած հաւաստի լուրերը կը ծանուցանեն մեզ թէ յիշեալ ընկերութեան բարենական և անխնայ ջանքը գրեթէ կատարեալ յաջողութեամբ կը պատկուծի . և նոյն դպրոցին մէջ գտնուած 200ի չափ մեծ ու պղտիկ

աշակերտները օրըստօրէ յառաջող իմելու վրայ են : Հայկաբանութեան համար քաջ ու պարկեշտ վարժապետ տնօրէն մը , նմանապէս գաղղիներէն համար հայազգի քաջ ու աշխոյժ դասատու մը , նմանապէս ուրիշ երկրորդական դասատու և կառավարիչք ընտրուած և սահմանուած են , որոց բարեհախան ջանիցը գործակից և նպաստամատոյց ըլլալով աջալուրջ հսկողութիւնը և անխնայ խնամատարութիւնը սուրբ թարգմանչաց ընկերութեան , բնական է որ արդիւնաւոր պտուղներ յառաջ քան . զորս Ազգին ընդհանրութիւնը իրաւունք և բաղձանք ունի տեսնելու ամեն ազգային դպրատուններէ , որոց համար բաւական դրամձախը ըսած է և կընէ :

Սօսերս յիշեալ դպրատան աշակերտաց հարցաքննութեան հանգեւոր կատարուելով , անոր համառօտ տեղեկագրութիւնը նամակի ձևով յաղարկեցաւ մեզ , զոր յօժարամիտ կրօնութեամբ հրատարակելու , նոյն նամակին սկիզբը եղած 8-10 տող խօսքերը վերցնելով , որ ի գովեստ մեր անձին կը վերաբերէին :

«Յարգելի խմբագիր ,

«Սիլվադիւղի յանուն որոց թարգմանչաց բարեկարգեալ վերաբերման , որնոր նոյն անուն վրայոց ընկերութեան սրտեւանգ խնամովք կը յառաջող լիմէ , իւր սանուց՝ անուամբ տալեկան բայց իրօք վեցամեայ մտաւոր արգիւնքը շատ գոհացուցիչ կերպով մատոյց արգոյ հասարակութեան՝ անցեալ տմոյ 24էն սկսելով մինչև ցերեկուն և մէկն , ներկայութեամբ , քրննութեամբ , և անաչառ դատողութեամբ ակաւոր վարժապետաց և դիւանական յարգելեաց : Վննուած նիւթերն էին հայկաբանութիւն , քրիստոնէական վարդապետութիւն , տիեզերական պատմութիւն , տաճիկերէն , գաղղիերէն , աշխարհագրութիւն , թուաբանութիւն և գեղագրութիւն : Մտոյ 2ին ալ պարգևաբաշխութեան հանգեւոր կատարեցաւ ի ներկայութեան ամենապատիւ սրբազան Պատրիարք Հօր և ուրիշ հոգեւորական և աշխարհական երեւելեաց :

Հանգեւոր վարժապետներով ընտրուէն ետք , ամենապատիւ բարձր սրբազան Պատրիարք Հայրն ալ իւր նուիրական սրտին գոհունակութիւնը հայրական օրհնութեամբ պատկաւորեց , և ինչպէս հանդէսէն յառաջ ալ իւր բերկրաւոր զգացմունքը քաղցր ատենաբանութեամբ մը յայտնած էր : Վերապատիւ տէր Կարբիւլ

«Այնթարայ քահանայի Սիւստոյց յաղագս համապատուութեան երկուստանոց Առաքելոյ» կողմէ ազգային յարաբերութեանը և հարկաւորութեանը կողմէ ազգային տնտեսական սկզբնաւորութիւնը և անոր դէմ հայոց ազգին ինչ համարում ու կաշմոք ունենալը :

Աշխարհիս բնական կարգին և երկնային մարմնոց արարչադիր ընթացից վրայոց բաւական տեղեկութիւն չունեցող ուսմիկ մարդը տեսնելով երբեմն այնպիսի երեւոյթներ և երկնային մարմնոց արտաբոյ կարգի շրջաններ , որ կարելի է բոլոր կենացը մէջ մէկ անգամ , կամ դուցէ բնաւ տեսած չունի , արդարապէս կը դարձանայ և սաստիկ զարմանքէն երկիւղի և ահուգողի մէջ ալ կիլնայ խիստ շատ անգամ . ինչպէս էր օրինակի համար Վզմիրու մէջ անցեալ նոյն մբեր ամսոյն երեցած օգերեւոյթը , որուն տեսակ տեսակ մեկնութիւններ տուին : Կամ աւելի յաճախ երեցածները , այսինքն դիտաւոր կամ պաշաւոր աստղերը , որոնք ամէկ մէկ անգամ երեւանուն մէկ մէկ ստիւում և վախ պատճառած են ռամիկ ու տգէտ ժողովրդոց , աղետալի նշաններ և չարաբաղդ գուշակութիւններ համարելով աշխարհիս , իբրեւ թագաւորաց մահուանը և տէրութեանց կործանմանը նախադեկոյց և գուժաբեր : Սակայն քանի որ մարդիկ լուսաւորութեան շաւիղը մտնելով խելք հասուցին երկնային մարմնոց և տիեզերական շրջանին և կարգին , կամայ կամայ փարատեցաւ իրենց վախը ու սոսկումը , և իմացան որ անոնք ամենքն ալ լուսաւոր մարմիններ են Ստուածային անհուն և իմաստուն արարչադրոճութեան մէկ մէկ սրանքներ , որոնք իւրաքանչիւր որոշեալ կարգի և ժամանակի մէջ ընթացքին կը կատարեն և աներեւոյթ կը լինեն , գարձեալ կրկին շրջանին նորոգեւուն կրկին անգամ կերեւան , որը 30 ,

որը 100 , և որը մինչև 500 կամուելի ևս տարւաւան միջոցին մէջ միանգամ երևալով :

Այս օրինակին նման աշխարհիս քաղաքական և եկեղեցական վիճակաց մէջ երբեմն երբեմն խնդիրներ և վիճաբանական առաջարկութիւններ կը ծագեն , որոնք մարդկանց ուշադրութիւնը կը գրաւեն , խիստ շատ անգամ երկիւղներ ու տատամսութիւններ կը պատճառեն : Ինչպէս են օրինակի համար , տէրութեանց քաղաքական դաշանց և պայմանաց՝ սահմանադրի որոշմանց և առեւտրական յարաբերութեանց , կամ որ և իցէ իրոց խնդիրները , որոնք ժամանակ առ ժամանակ կը ծագեն . և թէպէտ սպասական և պատերազմական կերպարանք ալ չնդունին այն խնդիրները , այսու ամենայնիւ՝ այս ճշմարիտ է որ քաղաքական անձինք ըստ բաւականին մտաց ներդրութեան և երկիւղ կը կրեն , մինչև որ այն խնդիրը իւր երկրորդ կամ երրորդ շրջանը կատարելով աներեւոյթ ըլլայ քաղաքական աշխարհիս հորդոյնին վրայէն : Այսպիսի խնդիրներ բնաւ մէկ ժամանակ մը պակաս չէ , քանի որ արեւակը իւր տիեզերական մեծ շրջանը սկսած է :

Սակայն այսպիսի խնդրոց մէջ խիստ յաճախ երեցածը Հռովմայու պապին գերագահութեան մեծ խնդիրն է , որ չորրորդ դարէն սկսած է ժամանակ ժամանակ աշխարհիս ընդհանուր տեսարանին վրայ երեւալ , և մեծամեծ յուզմունքներ և մտաց և հոգւոյ ամբողջական պատճառել թէ իմաստնոց և թէ ազխոց : Ինչոք պէս որ առաջին և միջին դարոց մէջ պատուարաց երեւոյթ երկիւղ և սոսկում կուտար մարդկային ազգին չարագուշակ նշաններ կարծելով զանոնք , և քանի որ միաբերը լուսաւորեցան և աստեղաբաշխական և բնական դիտութիւն

ները աւելի ճիշտ կերպով մը ծաղկեցան , փառաբանաց ու տեղի տուին այն օրերեւոյթներուն անհիմն երկիւղները , նմանապէս այս պատկան աթոռոյն մտացածին զխաւորութեան խնդիրը առջին անգամները որքան որ մեծ շփոթութիւններ և տաքարիւն վեճեր կը պատճառէր նէ Ստուածաբանից մէջ , բայց ժամանակ անցնելով քանի որ բուն խնդրոյն խիստ թեւեւ վերահաս եղան նէ , սիրտերը ու միտքերը գրեթէ հանդգածի պէս եղան , և իմացան թէ ինչ բանի կը լիւթէ այսօրինակ ալլաղական խնդրոյ մը բուն նպատակը : Սակայն մեր ազգին մէջ դեռ կը գտնուին այնպիսի անձինք , որոնց ոմանք ի պաշտօնէ և ոմանք ի կոնորթէն հնազանդութեւն ստիպեալ այնպիսի կերպարանք մը և սրբազան երեւոյթ մը կընծայեն այս խնդրոյս , ինչ որ հին ժամանակ պատգամախօսներն և մոգերը կընծայէին իւրաքանչիւր դիտաւոր աստեղաց երևալուն իրրու գիցական ինչ նշան և գուշակութեան զխաւորածոց . ասով իրենց անունը և սրտոնք փոռաւորելու կը ջանային : Այսինքն աստիճանաբար լուսութիւն չունի այս պատկան աթոռոյն հետաժողովութիւնը , այսինքն ընդհանուր եկեղեցւոյ վրայ գերագահութեան իրաւունք ունենալու ջանքը , որպէսզի մեծ կոչեցի առաջին մարդկան :

Իւր որովհետեւ ներկայ երկու երեք տարուան միջոցիս մէջ կրկին ծաղկեցաւ այս մարդկան ատուցութիւն , և բաւական անձինք թէ ըրազիրեն

(1) 1835 փետրվոր ամսոյն էր , երեւոյթ Երուսաղէմոյ մէջ ըստին կրօնաւոր մը թէրթիւ տեսնել , ապառ գաղղիացի թեթեւ սօրիկ բայց աշխոյժ անձ մը : Հայն ամսոյն 7ին եկաւ մեր վանքն ալ Զովհաննէս ամենապատիւ Պատրիարքին այցելութեան , մենք ալ հան ներկայ էինք իրեն թարգման , Իւր առջին խօսքը եղաւ եկեղեցւոյ բաժանման վրայ , և ամբողջապէս առաջարկեց թէ ինքը Գաղղիոյ Արեւելեան ընկերութեան կողմէն կուգայ իրրու

